

Kerst voor kids

Edwin Rutten en de vreugde van het maken

Weihnachtsoratorium voor kids

met
JSB
quiz

Hij maakt cd's voor 'kinderen en andere volwassenen' en 'volwassenen en andere kinderen'. In de reeks *Aangenaam Klassiek for Kids* leidt Edwin Rutten ditmaal rond in de wereld van Bachs *Weihnachtsoratorium*. 'Je kunt iets eenvoudiger maken. Maar het mag nooit, nooit, nooit kinderachtig zijn!'

TEKST: MARJOLIJN DE COCC,
FOTO'S: ROBERT ELSING

Ja, ook dit keer zit er wel weer een 'wo-do dingetje' in verstop. Edwin Rutten (72), acteur, presentator, jazz-zanger en voor altijd Omc Willem, heeft veel plezier om zichzelf. 'Heb ik bij de *Matthäus Passion* ook gedaan. Weet je dat deel van het Laatste Avondmaal en dat de discipelen dan zingen van 'wo, wo?' Daar heb ik een 'do' aan toegevoegd.' Ja, van 'do ist der Bahnhof'. Van Kooten en De Bie. 'Ik hou van die verborgen grapjes hier en daar.'

We zitten in het restaurant van het NTR-gebouw in het Hilversumse Mediapark. Rutten heeft net in een van de studio's zijn programma *Muziekwijzer* afgesloten, dat hij vier keer in de week twee uur lang presenteert op NPO Radio 4 voor omroep MAX. Tussendoor, als hij niet in de lucht is, vlieggen de gebetjes over en waar met de 'leuke vogel' van de techniek die Geert Wooring heet, maar alleen naar 'Geertje' luistert. Samen rekenen ze minuten uit tot de eindtijd. Starten op 37.10 en dan komt er 6.20 bij, maakt 43.30 en hoeveel dan nog om uit te komen op 15.58? Oké, die lange van Carlos Salzedo nog maar erbij. En nog die nummer acht, een rumba, 0.50 seconden extra, anders moet-ie zoveel tijd volpraten. 'En dan wens ik u een muzisch weekend'.

Een JSB oorkonde

Zich verknoukelend bladert Rutten door het boekje in de box met twee cd's van het *Weihnachtsoratorium*, die Warner/STEP met hem heeft uitgebracht in de reeks *Aangenaam Klassiek for Kids*. Net vandaag binnengekomen, precies op tijd. De zes cantates zijn uitgevoerd door het Koor en Orkest Collegium Vocale Gent onder leiding van Philippe Herreweghe. Rutten schreef er het verhaal bij, is de verteller, de duider, de uitlegger zoals eerder in de reeks ook bij *Der Ring des Nibelungen* van Wagner. Trouw aan Bach én de Bijbel. In het boekje een woordenlijst. Want wat is een continuo, een evangelist? Wat betekent bucolisch of ootmoedigheid? En bij JSB die Johann Sebastian Bach is, is klaar niet 'klaar' maar helder. En een parodie geen persiflage maar nieuwe tekst op eerder gecomponeerde muziek.

Hij wijst op zijn PS bij het voorwoord, althans, zijn P(re)PS, zijn PS en zijn P(ost)PS. Ook daarom heeft hij zelf weer de grootste lol, iedereen die reageert, zo staat in de eerste PPS, krijgt een 'Weihnachtsoratorium JSB oorkonde'. En PS, als je denkt het woordenlijstje te kennen, mail hem dan je telefoonnummer. Dan belt hij je om je te overhoren. Niemand die gelooft dat hij het meent, ze denken dat dat er alleen maar staat, maar toch niet gebeurt. Maar ocht, al krijgt hij duizend reacties, die oorkondes verstuurt hij. En belten doet hij ook. 'Allemaal leuk, wat kan het schelen. En ik heb er ook de 'Weihnachtsoratorium JSB Quiz' bij. Die kun je thuis doen of op school, klassen tegen elkaar, scholen tegen elkaar, provincies tegen elkaar, of 010-020. Of als twee muziek scholen het leuk vinden: ik ben er, dan organiseren we dat. Hoorlijk hè? Anders wordt het allemaal zo *biërisch ernst*'.

Het verhaal een kontje geven

Máchtig vindt hij het dat hij deze cd's kan maken, zeker in deze barre tijden voor cd's. *Balsam für die Seele*. 'Ik doe het voor mijn eigen lol. En ik zeg altijd: ik maak ze voor kinderen en andere volwassenen en voor volwassenen en andere kinderen. Grote mensen pikken er altijd iets van mee wat ze nog niet wisten. En kinderen hebben al hetzelfde emotionele palet als wij grote mensen. Alleen kunnen wij die emoties benoemen en is het voor hen nog slechts gevoel. Toen ik *Der Ring des Nibelungen* ging doen vroegen veel mensen: kan dat wel voor kinderen? Het werd een gouden plaat. Of de *Matthäus*, huh, dood, eng, kruis! Nou, onderschat kinderen niet. Ze hebben recht om het te begrijpen, ze vinden het niet vervelend iets te leren en op te steken. Ze zijn wezenlijk nieuwsgierig en begrijpen meer dan wij denken.'

En, zegt Rutten, door een verhaal erbij te vertellen geeft je de muziek een 'kontje'. 'Waarom denk jij dat ik het altijd heb over je fantasieknopje? Dan zeg ik: voel eens op je hoofd, draai het maar om? Ja jij ook, vader, jij hebt het misschien wel het hardst nodig! Dan zie je in je hoofd alles wat ik vertel, je hebt je eigen televisietje waarop alles wordt geprojecteerd. En zo kun je met een verhaal een kontje geven. De grap is, je haalt zo ook de koudwatervrees weg.'

De cd's zijn een 'beginnetje', om die kinderen en andere volwassenen op het spoor te zetten. Maar, benadrukt Rutten, er ligt wel heel veel gedegenheid aan ten grondslag. Uren en uren plussen, minnen en schaven. Hij heeft volgens zijn vrouw, mezzosopraan Annett Andriessen, een 'gezellig nàviteit'. 'En die combineer ik met een cerebrale en een degelijke kant. Ik start met de uitvoering, in dit geval dus die van Herreweghe. Ik ga zitten met de cantates, de Duitse teksten, en ik luister en schrijf alles op wat me te binnen schiet, wat ik interessant vind, wat ik zou willen weten, waar ik een antwoord op wil. Ik was wel gewaarschuwd: Edwin, waar begin je aan? Want het zijn dus zes kerkdiensten, het is veel gojebel, inclusief de besnijdenis. Voordat je het weet, zit je in een wespennest van Bach en de Bijbel.'

Met het beste confronteren

Zowel bij de *Matthäus* als bij het *Weihnachtsoratorium* riep hij daarom de hulp in van Frans Lambour. 'Hij heeft in het Groot Omroepkoor gezeten, is hoofd geweest van de jazzafdeling zang van het conservatorium in Amsterdam. En hij is theoloog.' Bám, klap op tafel. 'Wat wil ik nou nog meer? Dus dan ga ik naar Frans. "Frans, hoe zit het met die aartsvaders? Frans, hoe zit het met die heilige drieëenheid? Frans, hoe zit het met dit en met dat?" Want ik wil dat het klopt. De gouden zin: "Het is toch maar voor kinderen", daar doe ik niet aan. Je moet kinderen juist het beste geven. Tussen nul en twaalf jaar wordt smaak gecreëerd, dus confronteer ze met het beste. Alles wat je tussen nul en twaalf jaar doet, verzilvert zich over twintig jaar. Dus wil je later je zalen vol hebben, dan moet je inzetten op die kinderen.'

Daarom is dit ook zo leuk, bladerdebladert hij door het boekje: de speellijst van *De Mattheus Passie*, herschreven en vertaald door Edwin Rutten. 'Na het succes op cd... binnenkort live in de theaters.' Een live voorstelling, maart volgend jaar tien keer door heel Nederland te zien. 'In zeventig minuten', beklemtout Rutten. 'Met zeventien musici en acht vocalisten. Niet zomaar een met een kistorgeltje en een tamboerintje. Je kunt iets eenvoudiger maken. Maar het mag nooit, nooit, nooit kinderachtig zijn.'

Enorme jazzkicker

Zijn vader, vertelt Rutten in een notendop, was Stravinsky. De Vuurvogel, de Sacre du Printemps. 'En mijn moeder was Oscar Peterson, Ella Fitzgerald, Ben Webster. Mijn moeder had aanvankelijk gewonnen, op mijn veertiende begon ik een bandje met mijn klasgenoot Rogier van Otterloo en zo is die jazz erin gekomen. Ik ben eigenlijk altijd een enorme jazzkicker geweest.' Maar zo'n 25 jaar geleden kwam de klassieke muziek terug in zijn leven, toen hem werd gevraagd verhalen te schrijven voor het kinder kunstprogramma *Mooi zo*, elke week twee of drie verhaaltjes bij muziek. En later ging hij live vertellen, de eerste keer met het Frysk Orkest, Henk Alkemade ervoor. Ook in het buitenland werd hij

gevraagd. Imitteert een Duits accent: 'Wai können in Deutschland nicht zoals jai dat doet.' Trad hij op met de Nürnberger Symphoniker en de Berliner Symphoniker en in Engeland met de Hallé Orchestra. Klassiek, het was er wel, maar hij was altijd zo geweldig bezig met die jazz. 'Ook de beroemde zestiger/zeventiger/tachtiger/negentiger jaren van de hitparade zijn zo aan me voorbij gegaan. Al heb ik in 1964 nog wel een hit gehad met *Ik Moet Altijd Weer Opnieuw Aan Je Denken*. Dat was toen met pop- en jazzliefhebbers hetzelfde als de kloof tussen klassieke muziek en jazz. De jazzhoek riep: "Wat doet-ie nou?" En de popliefhebbers vonden dat ik allemaal van die ingewikkelde dingen deed, dat gescat. Maar ik ben niet een man als een letterbak met allemaal van die vakjes.'

Van kribbe tot kruis

Dus wat hij nu gaat maken, veert hij op, voor begin volgend jaar, dat is wel het aller-, allermeest! 'Je kent Brittens *Young Person's Guide to the Orchestra*? Met dat thema van Purcell? Die heb ik al op cd gezet. Ik ga daarnaast een *Young Person's Guide to the Big Band* maken. Met de Konrad Koselleck Big Band. Wat denk je daarvan? Met datzelfde thema van Purcell in een jazzbewerking. *Debabeoebadiebab*. Ik leg uit wat swing is en wat geen swing is. De hoofdpersoon is jongetje Bebop, hij loopt over Big Band Avenue en komt een kat tegen die jazzcat wil worden. Loop mee, zegt jongetje Bebop. De bedoeling is dat ze in één doosje komen, de klassieke versie én de jazzversie. Daar kan ik me zo geweldig op verheugen.'

Met het *Weihnachtsoratorium* en *De Mattheus Passie* heeft hij nu 'JC' van kribbe tot kruis opgenomen. Wat hij na de *Nibelungen* nu sowieso wil gaan doen zijn die andere Wagners: *Tristan, Parsifal, Die Meistersinger, Lohengrin, Tannhäuser*. Maar ook opera's als *Salomé* en *Elektra* van Richard Strauss. 'Ik ben er dol op, ze zijn bloederig en ruig en kinderen vinden dat ook het einde. Al leent het zich misschien niet zo voor dit.' Hij wijst naar de box van *Aangenaam Klassiek*. 'Maar ik ga het toch doen, voor de vreugde van het maken. Meldt zich niemand, dan heb ik er zelf plezier van gehad. En meldt zich wel iemand, dan is het al af. En voor *Aangenaam Klassiek 2016* heb ik alweer een ander idee. Kijk, eigenlijk ben ik een kind van negen. Al heb ik wel meer vlieguren gemaakt.'

Aangenaam Klassiek for Kids 2015, Edwin Rutten (verhaal en verteller), J.S. Bach, Het *Weihnachtsoratorium*, STEP 0724320150121 (2 cd's)